

ЕКОНОМІЧНІ ТА СУСПІЛЬНІ ЗМІНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

В статті висвітлено вплив на формування систем управління у вітчизняних підприємницьких організаціях найважливіших соціальних та економічних змін в сучасному українському суспільстві: глобалізації, науково-технічного поступу, нового правового поля діяльності, нової системи цінностей, змін особистості працівника тощо.

Ключові слова: система, менеджмент, глобалізація, фактори.

Khmil F.

THE ECONOMIC AND SOCIAL CHANGES AND THEIR INFLUENCE OVER THE MANAGEMENT DOMESTIC BUSINESS ORGANIZATIONS

The article highlights the impact of management systems in local business organizations, major social and economic changes in the Ukrainian society: globalization, scientific and technical progress, the new legal framework of activity, a new system of values, personality changes, etc. the employee.

Keywords: system, management, globalization, factors.

Вступ. Місце і конкурентоспроможність економіки України у глобальній економіці буде залежати від ступеню усвідомлення як державою, так і бізнес-середовищем сутності соціально-економічних змін у світі і у вітчизняному суспільстві, урахування і передбачення їх, побудови адекватних новим умовам систем управління підприємницькими організаціями.

Мета статті – визначити основні детермінанти соціально-економічних змін у світі і у вітчизняному суспільстві та обґрунтувати їх вплив на перспективну побудову управління вітчизняними підприємницькими організаціями.

Ступінь розроблення проблеми. Проблематика глобалізації є, мабуть, однією з найпоширеніших тем у науковій світовій і вітчизняній літературі. Однак напрями досліджень вітчизняних науковців охоплюють переважно макроекономічний рівень і стосуються оцінювання конкурентоспроможності української економіки, розроблення стратегічних заходів загальнодержавного характеру, аналізу впливу глобалізаційних процесів на соціально-економічні зміни у вітчизняному суспільстві тощо. Зокрема, до таких робіт відносяться [1, 3, 4, 5, 6, 7, 9] та ін.

В останні роки деякі аспекти впливу глобалізаційних процесів на управління розглянуті в монографії «Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри», за ред. С. І. Юрія, С. В. Савельєва [4] і у статті Б. Будзана «Новий виклик менеджменту України» [2]. Однак у монографії [4] обґрунтовуються напрями управління економікою в умовах глобалізації з позицій відповідей на виклики глобальної конкурентоспроможності, тобто без виходу на рівень підприємств, а в статті Б. Будзана – стосовно підготовки сучасної генерації вітчизняних менеджерів в контексті розвитку бізнес-освіти в Україні. Між тим, наукові дослідження впливу глобалізаційних процесів на управління

організаціями (підприємствами) і відповідні рекомендації дозволять, на наш погляд, не тільки безболісно пережити процес «вростання» економіки України в глобальний світовий економічний простір, а й створити конкурентоспроможні системи управління, стати чинником підвищення загальної ефективності і високої соціальної оцінки діяльності організацій.

Виклад основного матеріалу. Загалом можна виділити декілька груп чинників макро- і мікроекономічного характеру, які уже в близькому майбутньому будуть визначати організаційну побудову і відносини управління у вітчизняних підприємницьких організаціях. Ці чинники діють як позитивно, так і негативно, мають при цьому і об'єктивну і ситуаційну природу.

До складу **об'єктивних чинників** відносяться технологічні зміни (науково-технічний поступ, нові методи виробництва); економічні зміни (зростання цін на енергію, сировину і ресурси виробництва); суспільні і соціальні зміни (нове правове поле діяльності, нові системи цінностей, зміна особистості працівника тощо).

Технологічні зміни у виробництві, пов'язані з науково-технічним розвитком, будуть концентруватися на екологічних аспектах розвитку, а не простому видобуванню сировини і промисловій експансії, як це спостерігається донині. В діяльності підприємств будуть використовуватися «чисті» енергоощадні технології, які даватимуть можливість часткового повернення енергії, а також регенерацію і збагачення запасів. Все це неминує ініціює зміщення центру ваги в управлінні від вирішення чисто виробничої проблематики у традиційному розумінні — до широкого використання в управлінні інформації, науки і креативності, до зростання значимості кожного робочого місця управління.

Суть *економічних змін* в Україні принципово не відрізняється від змін в інших державах. У світі відбувається глобальна економічна експансія: економіка кожної держави стає частиною світової економіки — глобалізованого світового економічного простору. Глобалізація економіки кожної країни проявляється у втраті господарської незалежності держави, поступовому усуненні впливу національних кордонів на міжнародні економічні зв'язки, у посиленому русі капіталів, техніки, майна, послуг та інформації між різними країнами, що призводить до зміни ідей, поглядів, інтелектуальних концепцій і стилів управління виробничо-господарськими організаціями (підприємствами).

Глобалізаційний вплив на господарську діяльність підприємств, що діють в межах національного ринку, проявляється у тому, що національний ринок вимушений надавати кожній підприємницькій організації шанс для вибору довільної сфери діяльності. На національному ринку перестають існувати бар'єри і з'являються нові господарські відносини, які виникають на стику «технічного націоналізму» з експансією великих наднаціональних корпорацій, чому сприяє загострення міжнародної конкуренції. Значно скорочується, а в деяких галузях зникає ліцензування, квотування, регламентування підприємницької діяльності. Власне, це вже відбувається у зв'язку зі вступом України до СОТ. В процесі глобалізації Україні необхідно стати рівноправним учасником світового ринку товарів і послуг. Залучаючись до глобальної економіки, вітчизняна економіка просто зобов'язана бути ефективною і діяти за її правилами.

Найістотнішою суспільною зміною світового характеру є перехід від промислового до інформаційного суспільства, побудованого на формуванні і розподілі інформації. Інформаційному суспільству властиве зростання можливостей самостійного вибору для людей, а в більш широкому плані — формування демократичного суспільства.

У сфері управління підприємницькими організаціями інформаційне суспільство проявляється в кардинальних змінах, основними з яких є:

- відмова від технологій, які не беруть до уваги людського чинника;
- відмова від короткочасних рішень на користь рішень перспективного характеру;
- децентралізація організацій і ієрархій, зростаюча здатність до інноваційної дії і досягнення ефектів за рахунок низових ініціатив;
- зростаюча потреба людей, зайнятих у виробництві, в участі у прийнятті рішень;
- розпад ієрархічних структур і виникнення на їх місці мереж перетворення інформації.

Без сумніву, слід очікувати подальшого зростання цін на енергію, сировину, ресурси виробництва і особливо – на його людський ресурс. За цих умов зросте конкуренція підприємств у боротьбі за найкращих працівників. Буде розвиватися підприємливість, яка створить працівникам можливості для реалізації їхніх здібностей. Робочі місця будуть облаштовуватися для молодих, відповідно навчених працівників. В керівництві

підприємствами набере значення інтуїція і уміння прогнозувати і передбачати. Для молодого покоління менеджерів на першому місці постануть такі цінності, як незалежність, підприємливість, лібералізм, спрямованість на суспільні проблеми, дбайливе відношення до власного здоров'я і здоров'я підлеглих. За рахунок комп'ютеризації значно скоротиться кількість керівників середнього шабля управління.

Суттєвого впливу на побудову управління організаціями слід очікувати внаслідок соціальних та демографічних змін в українському суспільстві. Зросте вплив жінок на організацію роботи і функціонування підприємств, про що свідчать протікання демографічних змін в Україні за останні роки. Так, нині частка жінок складає більше ніж 54% від усього населення, в т. ч. серед зайнятих у суспільному виробництві – біля 50% [10]. Чітко помітна тенденція до зростання обох цих показників. Дефіцит трудових ресурсів буде спонукати підприємства до посилення співпраці з закладами освіти, в першу чергу професійної. Можливе виникнення принципово нової організаційної форми співпраці підприємницьких організацій і вищої школи – симбіозу виробництва і навчання у вигляді спеціально створених виробничо-навчальних закладів. Власне в історії колишнього СРСР такі заклади вже існували і називалися заводами-ВТНЗ.

Зросте також господарське значення проблем здоров'я персоналу у зв'язку з демографічною кризою, в яку вступила Україна. Відбудеться зміна стилів трудового життя у зв'язку з процесами старіння суспільств, зростанням пенсійного віку, передбаченим у проекті Пенсійного кодексу, необхідністю скорочення робочого часу, зменшенням пенсійного довіголліття, збільшенням часу на здобуття кваліфікації тощо, а також із диференціацією суспільних цінностей, уподобань, смаків і інтересів споживачів.

Виникнуть обґрунтовані вимоги працівників щодо створення їм можливостей для розширення знань, забезпечення участі в управлінні, отримання користі від розвитку організацій-працівців, покращення якості трудового життя. Зростуть можливості вибору при прийнятті індивідуальних рішень у сфері вибору професії і роботи, посиляться очікування працівників, орієнтованих на швидкі кар'єри.

Очевидно, завдання полягає в максимальному використанні позитивних об'єктивних чинників, які будуть визначати організаційну побудову і відносини управління у вітчизняних підприємницьких організаціях вже у недалекому майбутньому, нейтралізації і усуненні можливого негативного впливу цих чинників на діяльність конкретних організацій. Разом з тим, побудова організації і управління з урахуванням об'єктивних чинників може, на наш погляд, значно зменшити і навіть послабити вплив **чинників ситуаційного характеру**, до яких відносяться правове поле функціонування організацій, діяльність уряду, інфляційні процеси тощо.

Управління виконує роль катализатора господарських процесів. Виробничі чинники організації (робота, капітал, інформація) дають ефекти лише за сприятливого поєднання їх з управлінням.

Перехід до сучасної економіки вимагає нових концепцій в управлінні підприємствами, пошуку нових доріг, а не удосконалення старої системи. Щоб справитися з актуальними вимогам на внутрішньому і зовнішньому ринках, потрібно виробляти не тільки нові сучасні продукти, освоювати нові ринки збуту, а перш за все управляти підприємствами в інноваційний спосіб.

В сучасному управлінні приховані великі можливості підвищення загальної ефективної діяльності організаціями. Україна не може знаходитися поза загальносвітовими глобалізаційними процесами. Для цих процесів характерна конкуренція не тільки товарів і послуг, а й ідей, інформації, методів і способів управління виробничо-господарськими організаціями. На міцне конкурентне становище, на ефективну господарську діяльність в умовах глобального ринку можуть розраховувати лише ті українські підприємства, які вже нині розуміють, що запорука успіху – створення сучасних систем управління. Зокрема, нині існує високий попит на управлінське консультування, яким займаються спеціалізовані консультаційні організації. Однак за своїм змістом діяльність консультаційних організацій переважно є нічим іншим, як перенесенням консультантами досягнень у сфері управління ефективних підприємств на підприємства, які зіткнулися з певними проблемами. Тому слід очікувати, що вітчизняні підприємства поряд з продажем вироблених товарів (послуг) неминуче прийдуть до розуміння вигідності торгівлі напрацьованими концепціями, інструментами, ноу-хау у сфері управління, які довели свою ефективність.

Висновки. Удосконалення управління вітчизняними підприємницькими організаціями в контексті врахування специфіки сучасного ринку повинне концентруватися на таких напрямках:

1. Розвиток у працівників і особливо у менеджерів здатності до стратегічного бачення, цілеспрямоване формування умов і компетенцій для самостійного прийняття рішень, а також уміння використовувати інновації в умовах швидкозмінного середовища.

2. Розвиток маркетингу і стратегічного управління в глобальному розумінні з врахуванням виникнення регіональних систем і формування міжнародних ринків.

3. Використання виробничих і технологічних інновацій, ноу-хау, розвиток кооперації між партнерами для отримання конкурентної переваги на відповідних сегментах ринку.

4. Активне формування наступальної господарської і промислової політики, реструктуризація економічних і управлінських відносин.

5. Розвиток ринку продуктів і послуг у сфері управління, тобто купівля-продаж інформаційних пакетів, технологій побудови структур баз даних і банків інформації, систем штучного інтелекту, аналітичних і проектних послуг, організаційних структур і процедур управління, освітніх програм і знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білорус О. Г. Глобалізація і національна стратегія України / О. Г. Білорус — Броди. Просвіта, 2001.

2. Будзан Б. Новий виклик менеджменту України / Б. Будзан – www.dere.com.ua.

3. Долішній М. І. Національна економіка в умовах глобалізації / М. І. Долішній, М. А. Козоріз // Вісник НАН. – № 2 – 2003.

4. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / [за ред. С. І. Юрія, Є. В. Савельєва]. – К.: Знання, 2007.

5. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: монографія / Т. В. Кальченко – К.: КНЕУ, 2006.

6. Павловський М. А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ (економіка, політологія, соціологія) / М. А. Павловський — К. : Техніка, 2001.

7. Павловський М. Глобалізація і національна стратегія України / М. Павловський, Б. Головенко. – www.universum.org.ua/journal

8. Статистичний щорічник України

9. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / [за ред. Д. Г. Лук'яненка]. – К.: КНЕУ, 2001.

10. ukrstat.gov.ua